

De Vluchter

Deze krant is een éémalige publicatie van Vluchtelingenwerk Vlaanderen en kadert in de campagne rond oorlogsvluchtelingen: 'Vluchten is van alle tijden'. Vluchtelingenwerk Vlaanderen is een onafhankelijke organisatie die de rechten van vluchtelingen in België verdedigt.

Waar oorlog is, slaan mensen op de vlucht. Dat zal nooit veranderen. Op dit ogenblik zijn er wereldwijd twintig miljoen vluchtelingen. Het betekent dat ongeveer één op 300 mensen op drift is. In deze campagnekrant wil Vluchtelingenwerk Vlaanderen aandacht besteden aan oorlogsvluchtelingen. Wist u dat België deze mensen niet erkent als vluchteling? Ook wij vinden het meer dan tijd dat hierin verandering komt. Vandaar onze campagne en deze campagnekrant. Zoals u misschien al opmerkte, ziet deze krant er een beetje 'anders' uit. Dat komt omdat we voor de vormgeving de mosterd gingen halen bij oorlogskrants uit de Tweede Wereldoorlog.

Op deze pagina vindt u het verhaal van de Belgen die massaal vluchtten tijdens de Wereldoorlogen, naast het verhaal van Abdirahman uit Somalië. Ook hij ging op de loop voor oorlogsgeweld. Hoe het vandaag gesteld is met de bescherming van oorlogsvluchtelingen in ons land leest u op pagina 3. Op pagina 4 vertellen we u het verhaal van Frans Masereel, de Belgische kunstenaar die tijdens de Tweede Wereldoorlog de benen nam voor de Duitsers. Van die vlucht en de verschrikkingen die hij zag, maakte hij een dagboek in tekeningen: 'En France, juin '40'. Onderaan deze krant ziet u het afgebeeld. Het inspireerde animatiekunstenaars Stefan Vermeulen en Jo Smets tot het maken van een kortfilm over oorlog en vluchten. Wie het over vluchtelingen heeft, denkt spontaan aan de Conventie van Genève die het licht zag in 1951. Lees hierover meer op pagina 2.

Deze campagnekrant hoort bij een rondreizende tentoonstelling die Vluchtelingenwerk organiseert samen met lokale vluchtelingencomités. Wilt u die tentoonstelling bezoeken dan kan u terecht op volgende plaatsen:

- van 5 tot 15 maart 2006: Gent, Geuzenhuis, Kantienberg 9 in Oost-Vlaanderen
- van 21 tot 29 april: Brugge, Hof Lanchals, Oude Burg 23 in West-Vlaanderen
- van 4 tot 22 mei: Oplabbeek, GC Troempeelke, Kapelstraat 10 in Limburg
- van 25 juni tot 2 juli: Wetteren in Oost-Vlaanderen. De locatie ligt nog niet vast
- van 3 tot 28 november: Bilzen, CC De Kimpel, Eikenlaan 25, in Limburg
- Andere locaties zijn nog in bespreking (Sint-Niklaas, Ieper, Nevele,...)

Op 30 april organiseert Vluchtelingenwerk Vlaanderen een themadag rond oorlogsvluchtelingen in de Vooruit te Gent. We willen u van harte uitnodigen vanaf 14 u. U kan er kennis maken met vluchtelingen, luisteren naar muziek en vluchtverhalen, koken met vluchtelingen, lachen met de stand-up comedy, deelnemen aan ons debat, dansen op onze fuif... Allemaal gratis en met kinderanimatie. Welkom.

Meer info vindt u op onze website:
www.vluchtelingenwerk.be

Steun oorlogsvluchtelingen en stuur een postkaart naar minister Dewael. Laat hem weten dat u vindt dat mensen op de loop voor geweld, recht hebben op bescherming in ons land. De postkaart vindt u op onze rondreizende tentoonstelling, in de Gentse Vooruit op 30 april of via onze website www.vluchtelingenwerk.be

Belgen op de vlucht tijdens de Tweede Wereldoorlog. De hond vlucht mee.

1994: Rwandese vluchtelingen komen aan in Tanzania.

Vluchten is van alle tijden...

Uit angst voor het Duitse leger vluchtten in augustus 1914 1,5 miljoen Belgen naar het buitenland. Te voet, met kar of fiets, met trein of boot, probeerden de vluchtelingen tot in Nederland, Engeland of Frankrijk te geraken. Bijna één vijfde van de Belgen was op de vlucht...

In mei 1940 bij het begin van de Tweede Wereldoorlog, sloegen opnieuw duizenden Belgen op de vlucht. Naar het platteland, naar Frankrijk en Groot-Brittannië...

De vlucht was zwaar en de opvang van de Belgische vluchtelingen in de andere landen was niet van bij aanvang goed georganiseerd. De landen werden als het ware overrompeld door de mensenmassa. Eerst werden de vluchtelingen tijdelijk in tenten, serres of grote leegstaande gebouwen opgevangen.

In Engeland mochten ze later ook inwonen bij families. Vele duizenden vrijwilligers hielpen met de opvang, maar zij konden het verdriet en de ellende van de vluchtelingen maar gedeeltelijk verlichten. Heel wat families werden uiteengerukt en hadden geen nieuws van elkaar. De lokale bevolking van de gastlanden bekommerde zich in het begin erg om de Belgische vluchtelingen. Na enige tijd verslechterde de relatie. In Engeland bijvoorbeeld waren vele Belgen in wapenfabrieken tewerk gesteld waar ze goed hun brood verdienden. Hun levensomstandigheden waren soms beter dan die van de plaatselijke bevolking. Dat zette kwaad bloed en de Belgen werden soms scheef bekeken. Op andere plaatsen hadden de Belgen geen werk, mochten ze niet werken of enkel kleine klusjes doen. Bijna alle vluchtelingen, ook zij die het redelijk goed hadden in het gastland, wilden na de oorlog zo snel mogelijk naar huis. Dat deden ze ook.

"In de paniek raakte ik mijn familie kwijt"

Abdirahman vluchtte vanuit Zuid-Somalië naar België. Als enige van zijn familie wist hij te ontkomen aan het geweld in zijn land dat nu al jaren woedt.

"Waar ik woon, zijn benden actief die elkaar bevechten. De strijd kwam steeds dichterbij onze woning. De wijk waar ik met mijn familie woonde, lag op een gegeven moment precies tussen de strijdende partijen in. Ik weet nog goed dat er een keer een hele nacht werd geschoten. De volgende morgen wilden we naar buiten om eten te halen, maar dat was levensgevaarlijk. Toen werd mijn neef doodgeschoten. Toen ik op straat liep, zag ik overal dode mensen."

Abdirahman had geen andere keuze dan samen met zijn familie het verwoeste huis te verlaten. Ze vertrokken naar een plek een paar kilometer verderop, waar ze met andere vluchtelingen in de open lucht probeerden te overleven. Maar veilig was het niet. Abdirahman: "We konden daar niet blijven, en terug naar huis kon ook niet want de gevechten gingen door en het huis raakte helemaal vernield. Onze persoonlijke spullen hebben we ook niet meer kunnen ophalen". Het gezin vertrok met een grote groep mannen, vrouwen en kinderen, te voet, richting buurland Ethiopië. In het begin waren ze met zo'n honderd mensen, maar door de onzekere situatie in het gebied viel de groep steeds verder uit elkaar. "Op een nacht werden twaalf mensen door een groepje krijgers vermoord", herinnert Abdirahman zich, "en in de paniek raakte ik mijn familie kwijt. Ik heb naar ze gezocht, maar ik kon ze niet meer vinden. Ik stond voor de keuze: alleen achterblijven en ze zoeken of verder gaan met een kleinere groep van vijftien mensen." Abdirahman koos voor dat laatste, maar ook de groep van vijftien raakte hij kwijt. "Het gebied was zo onveilig dat

we voortdurend op de loop moesten voor geweld. Ik weet nog dat ik uren alleen heb zitten schuilen onder een boom. Toen het weer rustig werd en ik tevoorschijn kwam, waren de anderen van mijn groep nergens te bekennen. Na een paar uur lopen, ontmoette ik een gewonde man en samen met hem ben ik naar Ethiopië gelopen."

Eenmaal in Ethiopië kreeg hij hulp van landgenoten die daar al langer woonden. Er werd een vals paspoort geregeld van het buurland Djibouti, vanwaar Abdirahman naar Frankrijk vloog en daarna naar België spoorde.

Editoriaal: gruwel

Mensen die op de vlucht zijn voor de gruwel van de oorlog, worden door de Belgische staat niet als vluchtelingen beschouwd. Hoezo? Dat zijn toch de eersten waar je spontaan aan denkt bij het horen van het woord 'vluchteling'? Dat klopt, maar in onze asielprocedure word je alleen als vluchteling beschouwd als je "een gegronde vrees voor vervolging" op basis van één van de vijf criteria van het Vluchtelingenverdrag uit 1951 kan aantonen. In mentaal: als je kan aantonen dat je persoonlijk geveiseerd wordt in je land en de overheid je niet beschermt.

Oorlogsvluchtelingen kunnen vaak niet aantonen dat ze persoonlijk zijn geveiseerd. Ze zijn alleen maar op de loop voor bommen die op ieders hoofd kunnen vallen, voor troepen die iedereen kunnen vermoorden, voor doodseskaders die iedereen kunnen laten verdwijnen,... Zelfs als ze het zouden willen, de Belgische administraties die nagaan of iemand vluchteling is, kunnen op basis van een oorlogsverhaal geen vluchtelingenstatuut toekennen. Gevolg: oorlogsvluchtelingen krijgen een negatieve beslissing op hun asielaanvraag, krijgen een uitwijzingsbevel om het land te verlaten en belanden in de illegaliteit, zonder papieren. Wat niet automatisch betekent dat ze het land worden uitgezet. Ze worden meestal 'gedoogd'. 'Gedoogd' is omfloerst Nederlands voor: zonder papieren, levend in angst om opgesloten te worden, zonder financiële steun, zonder recht op werk, wonend in soms mensonwaardige omstandigheden...

Indien Belgische vluchtelingen tijdens de Eerste of Tweede Wereldoorlog waren terechtgekomen in een land met regels zoals de onze vandaag, zouden ze geen vluchtelingenstatuut krijgen.

Vluchtelingenwerk vraagt al tien jaar dat België hier iets aan doet. Bijna alle Europese lidstaten hebben een statuut voor oorlogsvluchtelingen. België niet. In 2006 is het erop of eronder: Europa vraagt ons land om vòòr oktober 2006 zo'n statuut in te voeren. Met uw steun kunnen we ervoor zorgen dat dit ook effectief gebeurt. Dat er een wet komt, maar ook dat die later goed wordt toegepast. Teken de briefkaart van de campagne en stuur ze aan de Belgische regering. Omdat mensen moeten kunnen vluchten voor de gruwel.

Pieter De Gryse
Directeur Vluchtelingenwerk Vlaanderen

Magna Carta van de vluchteling: de Conventie van Genève

Mensen vluchten voor oorlog en geweld, in Europa en elders in de wereld.

Dat was zo eeuwen geleden, vandaag is dat niet anders. Toch was het pas in de negentiende eeuw dat het besef groeide dat vluchtelingen bescherming nodig hebben en dat ze rechten hebben.

Pas bij het begin van de twintigste eeuw wordt de vluchtelingenproblematiek voor het eerst gezien als een internationaal probleem waarvoor internationaal een oplossing moet worden gevonden. Dat gebeurde voor het eerst in het kader van de toenmalige Volkenbond, de voorloper van de Verenigde Naties. De Volkenbond was een internationale organisatie die in 1922 – na de Eerste Wereldoorlog - werd opgericht om oorlogen te voorkomen.

In 1951 ondertekenden 26 landen – waaronder België - de Conventie van Genève. Die is erg belangrijk om verschillende redenen. Voor het eerst in de geschiedenis definieert een tekst op een algemene manier de notie van ‘vluchteling’. Het is iemand die zich buiten zijn eigen land bevindt en er niet kan naar terugkeren omdat hij gegronde redenen heeft te vrezen voor vervolging omwille van zijn ras, godsdienst, nationaliteit, politieke overtuiging of omdat hij behoort tot een sociale groep. De landen die het verdrag ondertekenden, verplichten zich ertoe om deze mensen niet uit te wijzen of terug te sturen naar een land waar ze het risico lopen te worden vervolgd.

De Conventie is ook belangrijk omdat ze aan vluchtelingen rechten en plichten geeft, onafhankelijk van politieke belangen of internationale welwillendheid. Onder invloed van de in 1948 ondertekende Universele Verklaring voor de Rechten van de Mens bepaalt ze dat vluchtelingen het recht hebben op godsdienstbeleving, godsdienst-opvoeding voor hun kinderen, toegang tot de rechtspraak, onderwijs en bijstand. Ze mogen niet worden gediscrimineerd. Ook de plichten van vluchtelingen ten aanzien van het gastland worden opgenomen. Het verdrag verduidelijkt eveneens wie geen recht heeft op bescherming, bijvoorbeeld oorlogsmisdadigers.

Een 140-tal landen ondertekenden tot nu toe de Conventie van Genève.

Een verdrag voor Europa

De Conventie van Genève, die in 1951 werd ondertekend, is een bijzonder verdrag. Het is een mijlpaal en het belangrijkste beschermingsinstrument voor al wie vluchteling is. Toch was het in 1951 niet de eerste keer dat landen een verdrag over vluchtelingen afsloten.

Wie het over vluchtelingen heeft, denkt bijna spontaan aan de Conventie van Genève. Die Conventie is erg belangrijk, een mijlpaal als het ware in de geschiedenis. Toch was het niet de eerste keer dat landen verdragen afsloten over vluchtelingen. En aanvankelijk was de Conventie verre van universeel. Ze was gesneden op maat van Europa en Europese vluchtelingen. Dat vertelt Peter Van Der Vaart. Van Der Vaart is jurist bij de VN-vluchtelingenorganisatie UNHCR in Brussel. “Ook in de negentiende en het begin van de twintigste

Een Palestijnse vluchteling

Een Belgische vluchteling tijdens Wereldoorlog II

Ze zijn hier! Jammerlijke benden, velen in hun werkkleeders: vrouwen met gekleurde doeken op het hoofd; schuwe blikken, ingedrongen gestalten, valiezen bij hen... Waarheen, waarheen die mensenstroom in al zijn ellende?

Oorlogsdagboeken 1914 - 1918, Een vrouw vertelt over haar Eerste Wereldoorlog, Virginie Loveling.

eeuw werden landen geconfronteerd met mensen die op de vlucht sloegen voor geweld. Om deze mensen bescherming te bieden sloten ze specifieke verdragen af die bepaalde bevolkingsgroepen bescherming boden. Zo waren er verdragen om de Russische vluchtelingen na de Oktoberrevolutie te beschermen of verdragen ter bescherming van de Armeniërs uit het Ottomaanse rijk. In 1951 werd de Conventie van Genève ondertekend. Het Europa van na de Tweede Wereldoorlog werd geconfronteerd met miljoenen vluchtelingen – in mei 1945 waren naar schatting 40 miljoen mensen op de dool - en iedereen besefte dat die moesten worden beschermd.”

Denemarken was het eerste land om het verdrag te ratificeren. Al snel volgden onder meer Noorwegen, België, Luxemburg en de Bondsrepubliek Duitsland.

Vandaag beschouwt men de Conventie van Genève misschien als een universeel verdrag, toen het werd ondertekend in 1951, was het dat zeker niet. Het verdrag was een antwoord op de Europese situatie, opgesteld door voornamelijk Europese mogendheden. Het was vooral bedoeld om een antwoord te bieden op de Europese vluchtelingenproblematiek. Met vluchtelingen in andere delen van de wereld – bijvoorbeeld de honderdduizenden Chinezen die toen naar HongKong vluchtten - werd geen rekening gehouden. Van Der Vaart: “De Conventie had een belangrijke beperking. In het verdrag stond namelijk dat het alleen van toepassing was op de vluchtelingen van vòòr 1951. En, niet onbelangrijk, de landen waren vrij om het geografische toepassingsgebied van de Conventie te beperken tot Europese gebeurtenissen. Dat betekent dat het alleen van toepassing was op Europese vluchtelingen. Vluchtelingen uit andere delen van de wereld, vielen niet onder de Conventie en werden er niet door beschermd.”

Wie jaren vijftig zegt, zegt Koude Oorlog. Europa werd geconfronteerd met een nieuw soort vluchtelingen. Het waren diegenen die de communistische regimes ontvluchtten; Polen, Roemenen, Tsjechen, Hongaren... Eén van de grootste vluchtelingencrisissen toen was de vlucht van 200.000 Hongaren in 1956 na de onderdrukking van de Hongaarse opstand door de Sovjetunie. Velen van hen vluchtten naar Oostenrijk en het toenmalige Joegoslavië. Van Der Vaart: “De Europese landen beslisten toen om de tijdslijmet van de Conventie – enkel vluchtelingen van vòòr 1951 - breed te interpreteren. Ze beschouwden de

bezettingen door Stalin en het communisme als een rechtstreekse uitloper van de Tweede Wereldoorlog en dus was Genève ook van toepassing op de Hongaren – en alle anderen die op de loop gingen voor het communistische geweld.

De jaren zestig luidden een nieuwe periode in in de vluchtelingengeschiedenis. Van Der Vaart: “In de jaren zestig kregen de Europese landen steeds meer met niet-Europese vluchtelingen te maken. De dekolonisatieperiode in Afrika was ingezet en dat bracht nieuwe vluchtelingenstromen met zich mee. Zo waren er de Algerijnse vluchtelingen als gevolg van de onafhankelijkheidsstrijd van 1954 tot 1962. In 1960 verbleven meer dan anderhalf miljoen Algerijnen in vluchtelingenkampen en meer

1999: Kosovaarse vluchtelingen komen aan in Macedonië

dan een miljoen vluchtelingen verlieten Algerije om veilig onderkomen te zoeken in Frankrijk. Ook de onafhankelijkheidsstrijd in Congo, Rwanda en Burundi bracht hele volksverhuizingen met zich mee.

Het was in 1967 dat de leden van de Verenigde Naties beslisten om de tijdslijmet van de Conventie van Genève officieel op te heffen. Ze ondertekenden het Protocol van New York. Vanaf dan was de Conventie ook van toepassing op vluchtelingen van na 1951. En omdat steeds meer landen de Conventie ondertekenden, kreeg die een universeel karakter.”

Hoewel... Bij de ondertekening in 1951

beslisten sommige landen – ook Europese - dat het verdrag enkel van toepassing was op Europese vluchtelingen. Van Der Vaart: “Het is pas bij hun toetreding tot de Europese Unie dat ze die bepaling schrapten omdat Europa hen hiertoe verplichtte. Tot op vandaag heeft bijvoorbeeld Turkije deze beperking niet geschrapt. Concreet betekent dat dat land wel bescherming bood aan Kosovaarse vluchtelingen. Vluchtelingen uit Iran of Irak erkent het niet”.

Van Afrika tot Centraal-Amerika

De definitie van ‘vluchteling’ in de Conventie van Genève, is slechts één van de vele definities die er over vluchtelingen bestaan. De vluchtelingenorganisatie van de Verenigde Naties UNHCR bijvoorbeeld, hanteert een veel bredere omschrijving. Ook een aantal regionale verdragen zijn veel ruimer. Dat vertelt Diederik Kramers, woordvoerder van UNHCR in België.

“Volgens UNHCR zijn vluchteling, al diegenen die zich buiten hun land bevinden en bescherming nodig hebben van andere landen omdat hun leven, hun vrijheid of hun persoonlijke veiligheid wordt bedreigd. Die bedreiging kan vervolging zijn, een gewapend conflict of ernstige openbare onrust.” Kramers wijst erop dat precies omdat de Conventie niet aan iedereen bescherming biedt, sommige landen eigen verdragen hebben afgesloten die meer bescherming bieden.

Kramers: “Er is bijvoorbeeld de vluchtelingenconventie in het kader van de Afrikaanse Unie, die afgesloten werd in 1969. De Afrikaanse Unie is een internationale organisatie van Afrikaanse landen. Ze erkent de Conventie van de Verenigde Naties als het universele basisdocument over vluchtelingen, maar breidt de definitie van vluchteling uit naar oorlogsvluchtelingen. De landen die die Afrikaanse Conventie ondertekenen, engageren zich om – wanneer ze met een vluchtelingenstroom uit andere landen worden geconfronteerd – deze vluchtelingen toe te laten tot hun land. De meeste Afrikaanse landen ondertekenden deze Conventie.

Toen in het begin van de jaren tachtig de crisis uitbrak in het Centraal-Amerikaanse Nicaragua, werkten de overheden van Centraal-Amerika de Verklaring van Cartagena uit. Ook hier diende de Conventie van Genève als inspiratie, maar werd de definitie van vluchteling uitgebreid. Cartagena bepaalt dat al wie vlucht omwille van een algemene toestand van geweld, buitenlandse agressie, een binnenlands conflict of algemene verstering van de orde en massale schendingen van de mensenrechten, vluchteling is en bescherming nodig heeft.”

Kramers is in elk geval tevreden dat ook België binnenkort eindelijk een statuut zal moeten uitwerken dat oorlogsvluchtelingen beschermt. Kramers: “De meeste Europese landen hebben al zo’n statuut, behalve Luxemburg en België.” Toch vindt Kramers niet dat zo’n statuut onontbeerlijk is. “Eigenlijk zouden landen uit zichzelf de Conventie van Genève breder en naar de geest van het verdrag moeten interpreteren zodat oorlogsvluchtelingen onder het toepassingsgebied vallen. Dat gebeurt onder meer in de Verenigde Staten en Canada. Te veel verschillende statuten voor allerlei soorten vluchtelingen, verzwaart de administratieve en juridische procedure. Bovendien is de bescherming die het statuut van oorlogsvluchteling biedt niet even uitgebreid als het statuut van vluchteling in de Conventie van Genève. Oorlogsvluchtelingen hebben minder rechten. Hierdoor wordt hun integratie in de samenleving bemoeilijkt. Echt eerlijk is dat niet. Ook deze mensen zijn vluchtelingen.”

België heeft geen statuut voor oorlogsvluchtelingen

Ons land heeft, in tegenstelling tot de meeste Europese lidstaten, nog geen systeem van 'subsidiare bescherming'. Oorlogsvluchtelingen krijgen in België niet het statuut van vluchteling.

Grosso modo onderscheidt men twee soorten vluchtelingen. Er zijn vluchtelingen die aan de Conventie van Genève voldoen. Dat zijn mensen die vluchten uit het land waarvan ze de nationaliteit bezitten omdat ze vrezen te worden vervolgd omwille van ras, godsdienst, politieke overtuiging, nationaliteit of het behoren tot een sociale groep. De Conventie bepaalt dat zij vluchtelingen zijn en dus recht hebben op bescherming. De tweede groep zijn de oorlogsvluchtelingen – slachtoffers van veralgemeend geweld – en diegenen die onder artikel drie van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens vallen. Dat artikel bepaalt dat niemand mag worden onderworpen aan foltering, een vernederende behandeling of bestraffing. Een voorbeeld: wie wegens diefstal in eigen land bestraft wordt met het afhakken van een hand, valt onder dit artikel.

Deze laatste groep van vluchtelingen kan zich niet beroepen op de Conventie van Genève. Sommigen worden niet vervolgd om redenen die opgesomd worden in de Conventie, anderen, zoals oorlogsvluchtelingen, worden niet 'persoonlijk' vervolgd en kunnen zich evenmin beroepen op de Conventie.

Europa werkte voor deze mensen een richtlijn uit die 'subsidiare bescherming' biedt. Dat betekent dat deze mensen toch bescherming krijgen, hoewel ze niet voldoen aan de voorwaarden die opgesomd zijn in de Conventie van Genève. Ze krijgen in het gastland volwaardige sociale rechten: recht op verblijf, werk, ondersteuning...

Voorlopig heeft ons land de richtlijn nog niet omgezet in Belgisch recht. De oplossingen die ons land nu voorziet zijn verre van ideaal. Eigenlijk gaat het om ad hoc-oplossingen. Een voorbeeld daarvan is wat gebeurde met de Afghaanse asielzoekers die in ons land toekwamen in 2002 en 2003. Die werden niet teruggestuurd omdat de situatie in hun herkomstland dat niet toeliet, maar ze kregen evenmin het statuut van vluchteling. Hun asielaanvraag bleef 'hangen' in de procedure. Geen statuut betekent geen werk.

Anderen zoals de Liberianen of de Roma-zigeuners uit Kosovo, worden niet erkend als vluchteling – hun asielaanvraag wordt afgewezen – maar hun uitwijzingsbevel wordt verlengd zodat ze langer op Belgisch grondgebied mogen blijven. Die situatie zorgt voor heel wat onzekerheid. Nog anderen, zoals de Somaliërs of sommige Irakezen, belanden in de illegaliteit maar worden 'gedoogd'.

Wat zal de subsidiare bescherming inhouden?

Iedereen wie een reëel risico loopt op 'ernstige schade' indien hij naar zijn land van herkomst terugkeert en wie zich niet kan beroepen op de Conventie van Genève, krijgt dit soort van 'subsidiare' bescherming. Wat 'ernstige schade' precies betekent staat in de wet. Het omvat drie soorten situaties.

Een Belgische vluchteling uit de Tweede Wereldoorlog rust even uit

2004: Een Afrikaanse vluchteling zoekt dekking voor een zandstorm

“Er bestaat geen groter leed dan het verlies van je moederland”

Euripides, Grieks schrijver, 431 voor Christus

• wie de doodstraf moet ondergaan indien hij wordt teruggestuurd. Vermits België, en alle andere Europese landen, de uitvoering van de doodstraf hebben verboden, is het ook verboden mensen terug te sturen naar landen waar zij zeer waarschijnlijk de doodstraf zouden ondergaan.

• wie een foltering of een onmenselijke behandeling zou ondergaan indien hij wordt teruggestuurd naar het land van herkomst. Het gaat dan bijvoorbeeld om iemand die een onredelijk zware en vernederende straf zou krijgen voor een gemeenschappelijk feit. De wetgeving in bepaalde moslimlanden bestraft bijvoorbeeld diefstal met het afhakken van een hand. Iemand die een asielaanvraag zou indienen om dergelijke straf te ontlopen zou nooit erkend kunnen worden als vluchteling. Een dergelijk persoon vreest immers geen vervolging omwille van zijn nationaliteit, ras, godsdienst, politieke overtuiging of het behoren tot een sociale groep. Hij heeft zijn land moeten verlaten om een vernederende bestraffing (het amputeren van een hand) te ontlopen.

• wiens leven bedreigd is indien hij wordt teruggestuurd omdat er willekeurig geweld heerst door een gewapend conflict. Onder deze categorie vallen de vreemdelingen die op de vlucht zijn voor het oorlogsgeweld in hun land, de zogenaamde oorlogsvluchtelingen.

Heel wat mensen uit Colombia, Nepal en Afghanistan worden op dit ogenblik niet als vluchteling erkend door de asielinstanties, ook al woedt er wel degelijk een oorlog in die landen. Zij worden niet erkend omdat zij niet kunnen aantonen individueel vervolgd te zijn omwille van hun politieke of godsdienstige overtuiging of één van de andere vervolgingsgronden. Vaak zijn deze mensen niet politiek actief maar zijn zij op de vlucht voor de algemeen onveilige situatie in hun land.

Het onderzoek van deze nieuwe beschermingsgronden zal in de nieuwe asielprocedure in eerste instantie gebeuren door het Commissariaat-generaal voor de Vluchtelingen waarna een beroep mogelijk zal zijn bij een rechtbank. De asielzoeker moet niet zelf aangeven onder welke beschermingsgrond hij valt. Het zijn de asielinstanties die zullen bepalen welk statuut het meest passend is. De sociale rechten (recht op werk, onderwijs, gezondheidszorg e.d.) voor diegenen die onder de Conventie vallen en zij die een subsidiare bescherming krijgen, zijn dezelfde.

Het verblijfsrecht is wel verschillend: vreemdelingen die een subsidiair beschermingsstatuut

krijgen, zullen gedurende een periode van vijf jaar een tijdelijke verblijfsvergunning krijgen. Dit betekent dat indien de situatie in het land van herkomst in die periode sterk verbeterd is en er dus geen veiligheidsprobleem meer is voor de betrokken vreemdeling, deze zal moeten terugkeren. Kan de persoon na vijf jaar niet terugkeren dan krijgt hij een permanente verblijfsvergunning. Wie als vluchteling in de zin van het vluchtelingenverdrag wordt erkend krijgt onmiddellijk een permanente verblijfsvergunning.

Belgen op de vlucht tijdens de Eerste Wereldoorlog

Conflicten in de wereld

Oorlog en vluchten, het ene is onlosmakelijk verbonden met het andere. Volgende gebieden hebben reeds lange tijd op grote schaal met beide fenomenen te maken. De oorzaken zijn verschillend, de uitkomsten even verschrikkelijk...

Colombia

- Begin conflict: 1948
- Protagonisten: regering, linkse revolutionaire bewegingen ELN en FARC, rechtse paramilitaire groeperingen (AUC)
- Conflictstof: politieke macht, drugs (cocaïne), ontvoeringen, afpersing
- Balans: 25.000 moorden jaarlijks, 2,5 á 3,5 miljoen vluchtelingen buurlanden)

Democratische Republiek Congo

- Begin conflict: 1994
- Protagonisten: Congolese, Oegandese, Burundese en Rwandese overheid, Congolese Tutsi's, Congolese leger, verschillende verzetsbewegingen (verenigd in AFDL), Rwandese rebellen (gesteund door Rwandese overheid)
- Conflictstof: (geo)politieke macht, grondstoffen (goud, coltan, diamant), wapensmokkel
- Balans: 3,3 miljoen doden, 2 á 3,5 miljoen vluchtelingen, honger en ziekte waardoor dagelijks 1.000 mensen sterven

Tsjetsjenië

- Begin conflict: 1991
- Protagonisten: Russische overheid, officiële en ondergrondse Tsjetsjeense overheid, Tsjetsjeense rebellen, mafia
- Conflictstof: (geo)politieke macht, culturele eigenheid, olie, drugs-en wapensmokkel, ontvoeringen
- Balans: dodenaantal onbekend, 500.000 vluchtelingen (inclusief Noord-Ossetië)

Darfoer in Soedan

- Begin conflict: 2003
- Protagonisten: Soedaneese overheid, Arabische milities (Janjaweed), Afrikaanse rebellen (JEM, SLA), Tsjadische leger
- Conflictstof: etnisch-religieuze verschillen, politiek macht, 21-jarige burgeroorlog in zuiden van het land
- Balans: 200.000 doden, 2.200.000 vluchtelingen, duizenden verkrachte vrouwen en talloze kindsoldaten

Ivoorkust

- Begin conflict: 1993
- Protagonisten: Ivoiriaanse regering, verschillende gewapende bendes, Ivoiriaanse leger, Franse troepen, moslimrebellens, Zuid-Afrika
- Conflictstof: etnisch-religieuze tegenstellingen, politieke macht
- Balans: duizenden doden, 600.000 vluchtelingen, volledige opdeling van land in Noordelijk en Zuidelijk deel, duizenden verkrachte vrouwen, honderden ontvoerde kinderen, tientallen mishandelde journalisten, totaal verwoeste infrastructuur

Vluchtelingen in cijfers

Bijna twintig miljoen mensen zijn op de vlucht, zo blijkt uit cijfers van de vluchtelingenorganisatie van de Verenigde Naties, UNHCR.

De helft van die mensen ontvluchten hun eigen land en zoeken bescherming in de buurlanden. In 2004 registreerde UNHCR een kwart miljoen nieuwe vluchtelingen. De meesten waren afkomstig uit Soedan (146.000) en de Democratische Republiek Congo (38.100).

Naast vluchtelingen die naar andere landen vluchten, zijn er ook de vluchtelingen die in een andere regio van hun eigen land een veilig onderkomen zoeken. Het gaat om 5,5 miljoen mensen.

Een derde (36 %) van alle vluchtelingen ter wereld bevindt zich in Azië, een kwart in Afrika en een kwart in Europa. De landen die de meeste vluchtelingen opvangen zijn Iran en Pakistan (elk één miljoen), Duitsland (877.000) Tanzania (600.000) en de Verenigde Staten (421.000).

In België vroegen in 2005 15.957 mensen asiel aan. In de top drie van de asielaanvragers vinden we Russen (1.259), Congolezen (1.272) en Serviërs uit Montenegro (1.203). 3692 mensen werden erkend als vluchteling. In de top drie van erkende vluchtelingen staan Russen (1.259), Rwandezers (445) en Congolezen (204).

Getekend door de oorlog: Frans Masereel

Masereel is vooral bekend als houtgraveur en beleefde zijn artistieke hoogtepunt tussen de wereldoorlogen. De gravurekunst blies hij nieuw leven in en vond die als het ware opnieuw uit. Masereels leven werd getekend door de oorlog. Hij was oorlogsvluchteling en maakte veel houtsneden over en tegen de oorlog.

Frans Masereel werd geboren in 1889 in Blankenberge maar groeide op in de industriestad Gent. Het is daar dat hij het echte leven leerde kennen. Hij kwam er in contact met de Gentse arbeiders en hun moeilijke leven, de strijd voor politieke rechten en voor de verbetering van de levensomstandigheden van de arbeiders. Het socialisme maakte opgang.

In Gent ontmoette hij de etsen en tekenaar Jules De Bruycker die hem, meer nog dan tekenen en etsen, kennis liet maken met het volkse leven. In 1909 trok Masereel naar Parijs waar hij zijn vrouw Pauline Imhoff leerde kennen. Bij het uitbreken van de oorlog keerde Masereel terug naar België. Het is daar dat hij voor het eerst kennis maakte met de verschrikkingen van de oorlog. Hij schetste er onder andere de verwoesting van de stad Dendermonde. De eerste oorlogsweken verbleef Masereel in België maar in oktober ging hij naar Parijs en later werkte hij als vrijwilliger bij het Rode Kruis in Genève. Daar ontplooipte hij zich tot overtuigd pacifist. In zijn linoleumsneden voor het tijdschrift 'Les Tablettes' en het dagblad 'La Feuille' hekelde hij de oorlogswaanzin. Tussen de twee wereldoorlogen verwierf Masereel steeds meer internationale faam.

Masereels oorspronkelijke pacifisme ruimde in de aanloop naar de Tweede Wereldoorlog steeds meer plaats voor een actieve antioorlogshouding. In 1939 schreef hij: "We hebben het recht niet te zwijgen, onverschillig te blijven tegenover hetgeen om ons heen aan het gebeuren is". Om in actieve legerdienst te gaan was hij te oud maar hij kwam als illustrator van antinazipamfletten terecht bij de contrapropagandadienst van het Franse departement van Voorlichting. Ondertussen kwam de oorlog steeds dichterbij en heel wat Parijzenaars sloegen op de vlucht. Masereel bleef, nog steeds hopen op een wapenstilstand, maar wanneer op 12 juni 1940 Parijs zich 'open stad' verklaart, sloeg hij samen met zijn vrouw Pauline op de vlucht richting Avignon. Nog geen 24 uur later werd op de Eiffeltoren de hakenkruisvlag gehesen.

Een kunstenaar op de vlucht

"Met Pauline onderweg, verloren in een enorme massa vrouwen, kinderen, mannen, oude mensen en soldaten die met alle mogelijke vervoermiddelen, kanonnen en dieren een chaotisch kluwen vormden. Met woorden kan ik het niet beschrijven – met mijn tekenstift heb ik het af en toe geprobeerd..."

Zo schreef Masereel over zijn vlucht te voet van Parijs naar het Zuiden van Frankrijk in juni 1940. Onderweg maakte hij, voor zover dat mogelijk was, voortdurend tekeningen. Die werden gepubliceerd onder de titel 'Juin 40'. Ze zijn erg emotioneel, een getuigenis in tekeningen van zijn verschrikkelijke ervaringen als vluchteling.

Frans Masereel, 25 images de la passion d'un homme, 1918,

Ik ben nooit een activist geweest, noch een socialist of een communist, en zal dat ook nooit zijn. Als ik dan toch militant ben in mijn werk, is het voor vrede onder de mensen, voor rechtvaardigheid en voor menselijke gerechtigheid. (Ik vind dat dat genoeg is, vind je niet?)

Drie oorlogsjaren brengt hij in bittere armoede door in Avignon. Vele van zijn vrienden en geestesgenoten werden door de Duitsers gearresteerd, gefusilleerd of afgevoerd naar concentratiekampen. Omwille van zijn anti-Duitse activiteiten bij de Franse propagandadienst, leefde het gezin Masereel steeds meer in angst om herkend of opgepakt te worden. Ze hadden ook erg te lijden onder de voedselschaarste. Uiteindelijk vluchtten ze van Avignon naar Paulhiac.

Frans Masereel, 1925

Na de oorlog vernam Masereel dat zijn huis in Equihen nabij Boulogne was leeggeplunderd en door de Duitsers met de grond gelijk gemaakt. Alles was hij kwijt: een groot deel van zijn werk, schilderijen, houtsneden, tekeningen, persoonlijke bezittingen en brieven.

Uiteindelijk bracht hij vier jaar door in een vervallen huis van een vriend. Er was geen stromend water, nauwelijks verwarming, geen gas en na acht uur 's avonds geen elektriciteit.

Na vier jaar ontberingen konden de Masereels naar Nice verhuizen en daarmee kwam er dan toch een einde aan hun vlucht. Frans Masereel zou er tot aan zijn dood in 1972 blijven wonen.

Wie meer wil weten over Frans Masereel kan het boek 'Masereel, een biografie' lezen van Joris van Parys, uitgegeven bij Houtekiet, Antwerpen/Amsterdam, 2005

Frans Masereel aan Georg Reinhart, 18 december 1952

'En France, juin 40'

Het kunstwerk 'En France, juin 1940' is het dagboek in tekeningen van de vlucht van Frans Masereel die hij maakte in juni 1940. Onderaan deze krant ziet u het volledige werk. Het origineel is bijna vijf meter lang en 27 centimeter hoog.

'En France, juin 40' vertelt het verhaal van de vlucht van Masereel. Het is chronologisch opgevat en geeft de verschillende etappes weer van zijn vluchtverhaal. De eerste fase is het bericht aan de Parijse bevolking dat de Duitsers richting Parijs opstappen. Het tweede deel zijn de bombardementen van de stad en de daaropvolgende vlucht van de Parijzenaars uit de stad. Vervolgens beeldt Masereel de vluchtelingenstromen af die nogmaals gebombardeerd worden. In het laatste deel van de tekening zien we Masereel zelf, rustend op een berg stro, de koffers naast hem, samen met zijn vrouw. Masereel schilderde het hele tafereel in 1942, in Zwitserland, voor zijn vriend en mecenas Reinhart. Het kunstwerk is nog steeds in het bezit van de familie.

"Reinhart was een goede vriend van Frans Masereel en woonde in Zwitserland", vertelt Joris van Parys. Van Parys publiceerde in 1995 het boek 'Masereel, een biografie'. "Reinhart was rijk en slaagde erin om Masereel tijdens de Tweede Wereldoorlog de nodige papieren te bezorgen voor een vakantie in Zwitserland bij hem thuis. Het was een soort van rust- en eetkuur, want Masereel had het hard te verduren in Frankrijk. Het was in Winterthur, bij Reinhart thuis, dat Masereel de roltekening maakte. Reinhart had een export-importhandel en daarom reisde hij vaak naar Japan, China en India. Uit Japan bracht Reinhart voor Masereel makimono's mee, rollen kalligrafiepapier waarop Japanners lange, uitrolbare schilderijen en kalligrafieën maakten. Masereel was hierdoor gefascineerd en maakte een vijftal van die rolschilderingen. 'En France, juin 40' is er één van. Het vertelt het verhaal van zijn vlucht. Als document vind ik het bijzonder interessant. Het is een soort van grafisch dagboek van wat hij meemaakte tijdens zijn vlucht. Het zijn geen tekeningen die los naast elkaar staan, ze vloeien als het ware in elkaar over en vormen zo een

echt verhaal." Toch vindt van Parys niet dat dit werk een artistiek hoogstandje is. "Masereel had met dit werk ook helemaal geen artistieke bedoeling. Dat schreef hij overigens zelfs. Het werk is "een gebalde getuigenis zonder artistieke pretentie". Masereel zal vooral bekend blijven als houtsnijder. Het thema van de oorlog zal overigens later terugkomen in zijn houtsneden."

Masereel geanimeerd

Frans Masereel is een 'bekende' Belgische vluchteling. Vluchtelingenwerk Vlaanderen vroeg aan twee andere kunstenaar, Stefan Vermeulen en Jo Smets, een kortfilm te maken met als rode draad het kunstwerk van Masereel: 'En France, juin '40'.

"Het is niet vanzelfsprekend om statische, niet-bewegende beelden te integreren in bewegend beeldmateriaal", vertelt Stefaan Vermeulen. "Daar is wat denkwerk aan voorafgegaan. We hebben in elk geval getracht om de chronologie en de thema's in het vluchtverhaal van Masereel in onze film te respecteren. De film begint met het aankondigen van de oorlog in kranten, vervolgens het losbreken van de oorlog, het vluchten en al wat daarbij komt kijken. We hebben ongelofelijk veel historisch materiaal bijengesprokkeld over bijna alle conflicten van de twintigste eeuw. We gebruikten beeldmateriaal van onder andere UNHCR, BBC, het persagentschap Reuters, maar ook van een aantal lokale televisiezenders en musea. Het zijn prachtige, sprekende beelden die je soms naar de keel grijpen, die beklijven. Daaruit een selectie maken was niet makkelijk."

De film is niet alleen een film over vluchten geworden, maar ook een aanklacht tegen oorlog. "Het is een element waar je natuurlijk niet omheen kan", aldus Vermeulen. "Wie over vluchtelingen spreekt, denkt aan oorlog, bombardementen en vliegtuigen, hoewel er vandaag de dag ook vele andere soorten conflicten bestaan waarvoor mensen vluchten. Ik denk maar aan burgeroorlogen bijvoorbeeld." Vermeulen voelt zich bijzonder aangetrokken door Masereel. Als animatiekunstenaar werkt hij zelf ook graag in zwart-wit. "Tijdens mijn studies zeiden ze al dat ik Masereelachtige trekjes had in mijn werk."

De film 'Vluchten is van alle tijden' is te bekijken op de rondreizende tentoonstelling en op de themadag rond oorlogsvluchtelingen op 30 april 2006 in de Vooruit te Gent vanaf 14 u. Meer info op: www.vluchtelingenwerk.be

Colofon

Deze krant is een eenmalige publicatie en kadert in de campagne 'Vluchten is van alle tijden' van Vluchtelingenwerk Vlaanderen die tot stand kwam mede dankzij de steun van de Nationale Loterij, de Vlaamse Gemeenschap en het Europees Vluchtelingenfonds.

Teksten: Isabelle Poppe, Kris Pollet, Pieter De Gryse, Bert Stulens, Annemie Deckx. Vormgeving en lay-out: Marc Leriche
Foto's: UNHCR, Cegesoma, Amsab-Instituut voor Sociale Geschiedenis en Oxfam Solidariteit. © Sabam 2005
Verantwoordelijke uitgever: Pieter De Gryse, Gaucheretstraat 164, 1030 Brussel
Met dank aan: Jan Hardeman en Marieke Demeester (Elfnovembergroep Mesen), Stefan Vermeulen, Marcel Van Coile, Diederik Kramers

www.vluchtelingenwerk.be

